

Використання кажанами сховищ антропогенного походження (на прикладі Луганської області)

Сергій РЕБРОВ

Луганський національний університет імені Тараса Шевченка;
rebrov91@ukr.net; ЛНУ, вул. Оборонна, 2, 91011, м. Луганськ.

Питання дослідження сховищ кажанів і загалом можливостей виживання рідкісних видів у трансформованому середовищі привертають увагу багатьох дослідників, але Луганщина у цьому плані є маловивченим регіоном. Метою роботи було розглянути потенціал використання рукокрилими сховищ синантропного походження і перспективи виживання цієї групи тварин в умовах антропогенно видозмінених територій.

Кажани є однією з найбільших за видовим складом груп ссавців: у світовій фауні відомо понад 900 їх видів, тобто до цього ряду належить кожний п'ятий вид ссавців (Загороднюк та ін., 2002). Для Сходу України (у т. ч. для Луганської обл.) характерні наступні види рукокрилих: Рід нічниця (*Myotis*) – нічниця водяна, нічниця ставкова, нічниця вусата, нічниця війчаста; Рід вухані (*Plecotus*) – вухань звичайний; Рід Вечірниця (*Nyctalus*) – вечірниця руда, мала і велика; Рід Нетопирі (*Pipistrellus*) – нетопирі лісовий, білосмугий, пігмей, малий; Рід пергачі (*Eptesicus*) – пергач пізній; Рід лилики (*Vespertilio*) – лилик двоколірний.

В основу дослідження покладено інформація щодо знахідок кажанів у різних типах сховищах на території Луганщини. У якості основного джерела даних послужила база даних щодо знахідок кажанів на сході України, яка наповнюється автором на основі збору усіх результатів анкетування респондентів з архіву лабораторії «Корсак», виписок із польових щоденників співробітників, наукових публікацій. Загалом у базі даних узагальнено інформацію про бл. 140 реєстрацій 12 видів кажанів, у тому числі дані про 50 знахідок видів у неприродних сховищах. Вся наступна інформація стосується тільки неприродних місцезнаходжень.

В результаті узагальнення щодо знахідок рукокрилих було відмічено, що постійними і закономірними мешканцями штучних сховищ з 15 видів кажанів, відомих для фауни Луганської області, є п'ять: *Myotis mystacinus*, *Pipistrellus pygmaeus*, *P. kuhlii*, *Vespertilio murinus*, *Eptesicus lobatus*.

Більшість знахідок стосується наступних трьох видів: нетопира білосмугого (*Pipistrellus kuhlii*) – 20 знахідок; нетопира пігмея (*P. pygmaeus*) – 16 знахідок; лилика двоколірного (*Vespertilio murinus*) – 6 знахідок.

Материнські колонії виявлені у двох видів: *Eptesicus lobatus*, *Pipistrellus pygmaeus*. У нашій базі даних є інформація про три реєстрації колоній на Луганщині. Осілими видами, тобто такими, які відомі за зимівельними скупченнями є три види: *Vespertilio murinus*, *Pipistrellus kuhlii*, *Eptesicus lobatus*. За нашою базою даних, нетопира білосмугого часто знаходили групами по 3–10 і більше особин у просторі між віконними рамами і стінами багатопверхових будинків, що опалюються у зимовий час. Більшість знахідок цього виду стосуються саме зимових знахідок. Можливо, особини цього виду цілий рік жили поза людськими оселями, а на зиму нетопири шукають місце для зимівлі і знаходять його біля людей.

Найбільше знахідок рукокрилих стосуються технологічних поверхів та щілин біля рам вікон і дверей. До такого типу місцезнаходження більш за всіх схильні три види: *Pipistrellus kuhlii*, *Vespertilio murinus* та *Eptesicus lobatus*. Житлових приміщень частіше всього стосуються випадкові зальоти кажанів, а у тимчасово покинутих будівлях (дача, вагончики на біостанції) реєструвалися материнські і зимівельні колонії.

Для частини видів урболаншафт є місцем прояву їхньої репродуктивної активності. На осінній період (листопад–грудень) припадає роїння виду *Vespertilio murinus*, представники якого місцем для токування вибирають стіни багатопверхових будинків, які схожі на природні місця токування (скелясті поверхні).

Урбосередовище може бути небезпечне для тварин, нерідко шукаючих тимчасовий притулок, особливо на час зимівлі тварини потрапляють у пастку і не здатні вибратися. В нашій базі даних є не менше 5 подібних випадків, звичайно це поодинокі особини. Хоча такі випадки здаються не частими але загальна абсолютна їхня кількість може бути дуже велика. Численні випадки загибелі кажанів у антропогенних пастках повинні по-слугувати поштовхом до проведення заходів задля збереження цих рідкісних видів, занесених до Червоної книги України.

Окремі види кажанів можна і необхідно охороняти переважно в урболаншафті, який в цілому є сприятливим середовищем для багатьох видів кажанів, у якому рукокрилі мають усі умови для нормального існування, і в умовах Луганської області сховища антропогенного походження є важливим фактором виживання цих рідкісних видів тварин.

Загороднюк І., Годлевська Л., Тищенко В., Петрушенко Я. Кажани України та суміжних країн: керівництво для польових досліджень. – Київ, 2002. – 110 с. – (Серія: Праці Теріол. школи. Вип. 3).